

HT ÉRTÉ360 / HT BSVS180 AZ ALVILÁG (ŠƏ'ŐL) A HÉBER BIBLIÁBAN (SZEMINÁRIUM)

Tantárgy felelőse: Dr. Zsengellér József	Féléves óraszám: N:30	Órarendi beosztás: Hétfő vagy péntek	Előtanulmányi kötelezettségek: -----	
Tantárgy előadója: Péntek Dániel Gábor				
Előadók fogadóórái: Megbeszélés szerint	Kredit: 2	Meghirdetés féléve: ősz	Ajánlott félév: I.	Értékelés módja: Gyakorlati jegy
Oktatás nyelve: magyar	Típusa: SZV/KV			Értékelés módszere: írásbeli dolgozat, órai munka

A tantárgy szakmai tartalma, elsajátításának célja:

Az Alvilággal és a halál utáni élettel kapcsolatos gondolkodás nyomai viszonylag ritkán jelennek meg a Héber Biblia könyveiben, a későbbi teológiai gondolkodás számára azonban ezek az elszórt nyomok nagy jelentőségre tettek szert. Jelen kurzus elsődleges célja a Héber Biblia Alvilággal foglalkozó szövegeknek a feltérképezésén és alapos olvasásán (close reading) keresztül az Ószövetség saját(os) hangjának megismerése. A tantárgy másodlagos célja a probléma kutatástörténetének bemutatása. Az ószövetségi források egy részét (a tematikában is jelzett szövegek részleteit) lehetőség szerint héber nyelven is olvassuk, de a héber nyelvtudás nem előfeltétele a kurzus felvételének!

A tantárgy programja:

1. Az ószövetségi alvilágkép kutatásának története
2. A šə'öl szó etimológiája és szemantikája, az alvilág az ókori közel-keleti kultúrákban (feldolgozandó olvasmány: Jarick, John, „Questioning Sheol”, in: Resurrection. Edited by Stanley E. Porter et al. JSNTSup 186. Sheffield: Sheffield Academic Press, 1999., pp. 22-32.)
3. Az Alvilág nevei a Héber Bibliában. Az alvilágkép kozmológiai vonatkozásai (feldolgozandó olvasmány: Tromp, Nicholas J., Primitive Conceptions of Death and the Nether World in the Old Testament, Rome: Pontifical Biblical Institute, 1969.pp. 21-79.)
4. Az Alvilág a Héber Biblia prózai szövegeiben
5. Az Alvilág a bölcsességirodalomban
6. Az Alvilág a prófétai irodalomban. Ézs 14
7. Ez 32,17-32 (feldolgozandó olvasmány: Bock, Daniel I., Beyond the Grave: Ezekiel's Vision of Death and Afterlife, in: Bulletin for Biblical Research 2 (1992) pp. 113-141.)
8. Az Alvilág és az abból való szabadulás a zsoltárokból és a narratív és prófétai könyvek zsoltárbetéteiben (feldolgozandó olvasmány: Hamar Zoltán, „Az Úr színe előtt járok az élők földjén” (Zsolt 116,9) – A halálból való szabadítás motívuma a Zsoltárok könyvében”, In: Studia Biblica Athanasiana 10. pp. 17-30.)
9. Zsolt 88
10. JHVH és az Alvilág (feldolgozandó olvasmány: Eberhardt, Gönke: Die Gottesferne der Unterwelt in der JHWH-Religion, In: Berlejung, Angelika – Janowski, Bernd (Hrsg.): Tod und Jenseits im alten Israel und in seiner Umwelt: Theologische, religionsgeschichtliche, archäologische und ikonographische Aspekte, Tübingen, Mohr Siebeck, 2009, pp. 373-395.)
11. Az egyén és az Alvilág. A Seol, mint eszkhaton. Zsolt 16
12. A probléma vallástörténeti és bibliai-teológiai kiértékelése. Összegzés. Félévzárás.

Évközi tanulmányi követelmények:

1. aktív részvétel az órákon
2. Források és szakirodalom órai és otthoni feldolgozása (A tematikában jelölt „feldolgozandó olvasmányok” közül minden hallgatónak legalább 2 olvasmány önálló feldolgozása és ismerete kötelező. A tematikában jelölt forrásokat közösen elemezzük.)
3. Referátum választott szakirodalom alapján az óra tematikájához kapcsolódóan
VAGY
Egy forrás rövid elemzése (4000-6000 karakter, beadási határidő: a félév utolsó előtti órája)
VAGY
Rövid reflexió írása egy, az oktatóval egyeztetett szakirodalmi tételhez kapcsolódóan (4000-6000 karakter, beadási határidő: a félév utolsó előtti órája)

VAGY

Szóbeli beszámoló az utolsó órán a félév során olvasott héber nyelvű bibliai források egy részéből.

Ajánlott irodalom:

Bock, Daniel I., *Beyond the Grave: Ezekiel's Vision of Death and Afterlife*, in: *Bulletin for Biblical Research* 2 (1992) pp. 113-141.

Bloch-Smith, Elizabeth M., *Judahite Burial Practices and Beliefs about the Dead*. JSOTSup 123. Sheffield: JSOT Press, 1992.

Dahood, Mitchell J., *Psalms 101-150 (AB 17A)*, Garden City: Doubleday, 1970.

Eberhardt, Gönke, *JHWH und die Unterwelt: Spuren einer Kompetenzerweiterung JHWHs im Alten Testament*, (FAT II/23) Tübingen: Mohr Siebeck, 2007.

Eberhardt, Gönke: *Die Gottesferne der Unterwelt in der JHWH-Religion*, In: Berlejung, Angelika – Janowski, Bernd (Hrsg.): *Tod und Jenseits im alten Israel und in seiner Umwelt: Theologische, religionsgeschichtliche, archäologische und ikonographische Aspekte*, Tübingen, Mohr Siebeck, 2009, pp. 373-395.

Engly Sándor, *Halál, feltámadás, örök élet az Ószövetségben*. Budapest: Magánkiadás, 2014.

Friedman, R. E., S. D. Overton, „Death and Afterlife: The Biblical Silence,” in: *Judaism in Late Antiquity*, part 4, *Death, Life-after-Death, Resurrection and the World to Come in the Judaisms of Antiquity*. Edited by Alan J. Avery-Peck and Jacob Neusner. *Handbuch der Orientalistik* 55. Leiden/New York: Brill, 2000. pp. 35–59.

Hamar Zoltán, „Az Úr színe előtt járok az élők földjén” (Zsolt 116,9) – A halálból való szabadítás motívuma a Zsoltárok könyvében”, In: *Studia Biblica Athanasiana* 10. pp. 17-30.

Harris, R. L., „The Meaning of the Word Sheol as Shown by Parallels in Poetic Texts”, *Bulletin of the Evangelical Theological Society* 4 (1961), pp. 129-135.

Hays, Christopher B., *Death in the Iron Age II and in First Isaiah*, (FAT 79), Tübingen: Mohr Siebeck, 2011.

Heidel, A., „Death and the Afterlife’, in: *The Gilgamesh Epic and Old Testament Parallels* (Chicago: University of Chicago; 1949), pp. 137-223.

Janowski, Bernd, *De profundis. Tod und Leben in der Bildsprache der Psalmen*, in: U. Mittmann-Richert, u.a. (Hg.), *Der Mensch vor Gott. Forschungen zum Menschenbild in Bibel, antikem Judentum und Koran*. FS H. Lichtenberger, Neukirchen-Vluyn: Neukirchner Verlag, 2003, pp. 41–64.

Janowski, Bernd, *Ein Gott, der straft und tötet? Zwölf Fragen zum Gottesbild des Alten Testaments*, Neukirchen-Vluyn: Neukirchner Verlag 2013

Janowski, Bernd, *Die Toten loben JHWH nicht. Psalm 88 und das alttestamentliche Todesverständnis*, in: F. Avemarie / H. Lichtenberger (Hg.), *Auferstehung – Resurrection* (WUNT 135), Tübingen 2001, 3–45.) (Neu Abdruck in: *Der nahe und der ferne Gott. Beiträge zur Theologie des Alten Testaments* 5, Neukirchen-Vluyn: Neukirchner Verlag 2014, pp. 207–243.)

Jarick, John, „Questioning Sheol”, in: *Resurrection*. Edited by Stanley E. Porter et al. JSNTSup 186. Sheffield: Sheffield Academic Press, 1999., pp. 22-32.

Johnston, Philip S., *Shades of Sheol: Death and Afterlife in the Old Testament*, Downer’s Grove, Ill.: InterVarsity, 2002.

Katz, Dina, *The Image of the Netherworld in the Sumerian Sources*, Bethesda, Maryland: CDL Press, 2003.

Marjovszky Tibor, „A föld megszüli az árnyakat”: néhány megjegyzés a rabbinikus hagyomány föltámadás hitéhez”. In: Zsengellér József (szerk.), *Eszkhatológia és utópia: Tanulmányok*. (Acta Theologica Papensia; 6.) Pápa: 2001. pp. 9-16.

Martin-Achard, Robert, *From Death to Life: A Study of the Development of the Doctrine of the Resurrection in the Old Testament*, translated by John Penney Smith. Edinburgh: Oliver & Boyd, 1960.

Niehr, Herbert, „A halott megítélésének változása a fogság utáni Júdában”. (Xeravits Géza fordítása) In: *Studia Biblica Athanasiana* 4 (2001). pp. 21-38.

Rosenberg, Ruth, *The Concept of Biblical Sheol within the Context of Ancient Near Eastern Beliefs: A Thesis*, Ph.D. dissertation, Harvard University, 1981.

Rózsa Huba, „A halál és az ember halál utáni sorsa az Ószövetség proto- és deuterokanonikus könyveiben”. In: *Teológia* 31 / 3-4 (1997). pp. 41-63.

Smith, Mark S., „Rephaim”, in: vol. 5 of *Anchor Bible Dictionary*, edited by David Noel Freedman. 6 vols. New York: Doubleday, 1992. pp. 674–676.

Smith, Mark S., Elizabeth Bloch-Smith, „Death and Afterlife in Ugarit and Israel”, *JAOS* 108 (1988), pp. 277–284.

Spronk, Klaas, *Beatific Afterlife in Ancient Israel and in the Ancient Near East*, (AOAT 219), Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 1986.

Tromp, Nicholas J., *Primitive Conceptions of Death and the Nether World in the Old Testament*, (Biblica et Orientalia 21), Rome: Pontifical Biblical Institute, 1969.

Wächter, Ludwig, *Der Tod im Alten Testament*, Stuttgart: Calwer, 1967.

Xella, Paolo, „Death and the Afterlife in Canaanite and Hebrew Thought”, in: vol. 3 of *Civilizations of the Ancient Near East*, edited by Jack M. Sasson, New York: Scribner, 1995., pp. 2059–2070.

Zsengellér József, „Demitizálás: Az Ószövetség válasza a halál kihívására”. In: *Studia Biblica Athanasiana* 10. pp. 31-42. (2008)

Speciális érdeklődés esetén további szakirodalom ajánlása az oktatóval való egyeztetés alapján történhet.